

ไพล

1. ชื่อสมุนไพร ไพล (PHLAI)
2. ชื่อวิทยาศาสตร์ *Zingiber montanum* (Koenig) Link ex Dietr. ชื่อวงศ์ Zingiberaceae
3. ชื่ออื่น ปูลอย ปูเลย (ภาคเหนือ), ว่านไฟ (ภาคกลาง), Bengal ginger, vanaardraka, banada
4. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ (1, 3-6)

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี เหง้าอวบหนา ผิวนอกสีน้ำตาลอ่อน เนื้อในสีเหลืองอมสีส้ม มีกลิ่นเฉพาะ กาบใบเรียงสลับโอบกันแน่น ชูเหนือดินเป็นลำต้นเทียม สูง 1.2-1.8 เมตร แตกกอ กาบใบเกลี้ยงหรือมีขนตามขอบ

ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว รูปแถบ กว้าง 2-4 เซนติเมตร ยาว 20-35 เซนติเมตร ปลายเรียวยาว โคนสอบ ผิวใบด้านล่างมีขนนุ่ม ก้านใบยาวประมาณ 3 มิลลิเมตร ลิ้นใบเป็นสองแฉกตั้ง มีขน

ดอก ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ออกจากเหง้า ก้านช่อดอกตั้งตรงขึ้นเหนือดินยาว 20-25 เซนติเมตร รูปกระสวยถึงรูปไข่ ใบประดับเรียงซ้อนกันแน่น สีน้ำตาลขอบสีเขียวอ่อน รูปไข่ ผิวมีขนนุ่ม ปลายแหลม กลีบเลี้ยงโคนติดกันเป็นหลอด สีขาว กลีบดอกสีเหลืองอ่อน โคนติดกันเป็นหลอดปลายแยกเป็นสามแฉก เกสรเพศผู้เป็นหมันที่เปลี่ยนไปเป็นกลีบปาก รูปเกือบกลม สีขาว ปลายแยกเป็น 2 แฉก และจะแยกออกเล็กน้อยเมื่อดอกใกล้โรย เกสรเพศผู้เป็นหมันที่เหลือรูปขอบขนาน สีเดียวกับกลีบปาก เกสรเพศผู้ที่สมบูรณ์มี 1 อัน อับเรณูเป็นทรงยาวและโค้งหุ้มก้านยอดเกสรเพศเมีย ที่ยาวขึ้นไปเหนืออับเรณู รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี 3 ช่อง มีออวุลจำนวนมาก

ผล แบบผลแห้งแตก รูปกลม

5. ส่วนที่ใช้ทำยา

เหง้าแห้งรูปร่างไม่แน่นอน ค่อนข้างแบน แตกแขนงเป็นแงะคล้ายนิ้วมือ ยาว 3-7 เซนติเมตร หนา 1-2 เซนติเมตร ผิวนอกสีเหลืองแกมสีเทา หรือสีน้ำตาลอ่อนแกมสีเทา ไม้เรียบ มีรอยย่นตามยาว และมีข้อปี่เห็นได้ชัดเจน

6. สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา

ตำราสรรพคุณยาไทยว่าไพลมีรสฝาดขื่นเอียน สรรพคุณขับลม ขับระดู แก้ลำไส้อักเสบ ขับเลือดร้าย แก่ระดูขาว เป็นต้น ใช้ภายนอกโดยการทาปูนดกแก้เคล็ดขัดยอก สมานแผล และแก้ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ

7. รายงานการวิจัยปัจจุบัน

ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยพรีคลินิกและคลินิกพบว่าสารสกัดโพลีมีฤทธิ์ด้านการอักเสบ

8. สารสำคัญ

โพลีมีองค์ประกอบเคมีเป็นน้ำมันระเหยง่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 0.8 แต่โดยทั่วไปมักมีสารกลุ่มมอโนเทอร์พีน (monoterpene) เป็นหลัก เช่น แอลฟา-ไพเนน (α -pinene) ซาบินีน (sabinene) แอลฟา-เทอร์พีนีน (α -terpinene) แกมมา-เทอร์พีนีน (γ -terpinene) เทอร์พีน-4-อล (terpenen-4-ol) นอกจากนี้โพลียังมีสารสีเหลืองเคอร์คูมิน (curcumin) และอนุพันธ์แนฟโทควิโนน (naphthoquinone derivatives) เป็นต้น

9. แหล่งกำเนิด และกระจายพันธุ์

พืชชนิดนี้มีเขตการกระจายพันธุ์ทั่วไปในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจเป็นพืชพื้นเมืองของอินเดีย ในประเทศไทย พบได้ทั่วไป มีปลูกตามบ้านทั่วไปสำหรับใช้ทำยา

10. พื้นที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ พื้นที่ดอนน้ำไม่ท่วมขัง พื้นที่สวนผัก พื้นที่ปลูกพืชไร่ทั่วไป หัวไร่ปลายนา
- ภาค ทั่วทุกภาคของประเทศไทย
- จังหวัด ทุกจังหวัดของประเทศไทย

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา พันธุ์พื้นบ้านทั่วไป
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร ไม่ใช่ทำเป็นอาหาร

12. การขยายพันธุ์

ขยายพันธุ์ด้วยการใช้เหง้า เมื่อขุดโพลีในฤดูเก็บเกี่ยว แล้วเก็บเหง้าโพลีเอาไว้ทำพันธุ์โดยขุดมาไม่ต้องล้างน้ำ เก็บผึ่งไว้ในร่ม อย่าให้โดนน้ำเพื่อเอาไว้ทำพันธุ์

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- ฤดูกาลเพาะปลูก นิยมปลูกในช่วงเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน
- การเตรียมดิน โดยการไถตะ ไถแปร และไถพรวน ยกร่องกว้างประมาณ 1 เมตร เว้นทางเดินเป็นร่องน้ำ ประมาณ 50 เซนติเมตร หว่านปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักบนแปลงปลูก
- วิธีการปลูก เมื่อเตรียมแปลงปลูกเรียบร้อยแล้ว นำเหง้าโพลีที่เตรียมไว้ ผึ่งลงบนแปลงหลุมห่างกัน 30 เซนติเมตร ระยะแถว 30 เซนติเมตร กลบดินให้มิดหัวเหง้าของโพลี แล้วรดน้ำให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ ประมาณ 3 – 4 สัปดาห์ โพลีจะงอกขึ้นมาเป็นต้นใหม่

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- การให้ปุ๋ย เมื่อโพลีได้ 1 – 2 เดือน นำการพรวนดินและใส่ปุ๋ยด้วยปุ๋ยวิทยาศาสตร์ 16-16-16 ตลอดอายุ ควรให้ปุ๋ยประมาณ 1 – 2 ครั้ง

- การให้น้ำ ถ้าปลูกฤดูฝนปล่อยตามธรรมชาติได้
- การกำจัดวัชพืช ควรกำจัดวัชพืชพร้อมกับการพรวนดินและใส่ปุ๋ย
- การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู การป้องกันโรคและแมลง ควรใช้สารจำพวกสารสะเดา และสารชีวภาพ (ไม่ควรใช้สารเคมีจะสะสมในหัวเหง้า)

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- ฤดูกาลการเก็บเกี่ยว ไพลจะเก็บเกี่ยวในฤดูแล้ง ช่วงเดือนธันวาคม – เมษายน โดยจะเก็บเกี่ยวเมื่ออายุ 1 – 2 ปีขึ้นไป
- วิธีการเก็บเกี่ยว เก็บเกี่ยวโดยการขุด พอไพลแก่ต้นจะเริ่มยุบและเหลือง เริ่มขุดโดยใช้แรงงานคนให้ขุดด้วยเสียม หรือจอบ ระวังอย่าให้หัวเสียหาย แล้วสัลดินออกส่งแปรรูป หรือจำหน่ายต่อไป
- การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว เมื่อได้หัวไพลมาแล้ว ล้างน้ำให้สะอาด แล้วไปทำการหั่นบาง ๆ แล้วตากแดดทันที ประมาณ 4 – 5 วัน จนแห้ง แล้วนำไปอบอีกครั้งจนแห้งสนิท
- การบรรจุและการเก็บรักษา เมื่อได้ไพลแห้งมาแล้ว ใส่กระสอบ เพื่อส่งจำหน่ายต่อไป หรือถ้าจะเก็บใส่กระสอบโปร่ง ๆ หรือถุงปุ๋ยสะอาด โดยเก็บไว้ในห้องที่มีอุณหภูมิปกติ

16. การจำหน่าย

เหง้าไพลสด ราคา กิโลกรัมละ 15-50 บาท

เหง้าไพลแห้ง ราคา กิโลกรัมละ 100-150 บาท

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข